How deep and how long?

frågar Economist i januari om den amerikanska konjunkturnedgången i anslutning till en ledare om den brittiska ekonomien och menar att svaret på frågan blir avgörande för utvecklingen under året. I den svenska nationalbudgeten för 1958 som nyligen framlagts har man som huvudlinje utgått från ett sannolikt optimistiskt svar på frågan om konjunkturutvecklingen. En viss stagnation kan komma att prägla 1958 men "det är svårt att tro att någon allvarligare konjunkturnedgång på längre sikt skulle äga rum ute i någon allvarligare konjunkturnedgång på längre sikt skulle äga rum ute i någon allvarligare konjunkturnedgång på längre sikt skulle äga rum ute i världen". De flesta bedömare lutar väl också mest åt den optimistiska folkvärden". De flesta bedömare lutar väl också mest åt den optimistiska folkningen av konjunkturläget med en kortare tids mild konjunkturavmattning, en s. k. recession i USA samt därefter på nytt ekonomiskt uppsving. Men bortsett från den svårbedömda internationella konjunkturen kvarstår många frågetecken kring årets budget.

Klädinköpen ökade något

Den privata konsumtionen har under de fyra senaste åren haft följande procentuella ökning: 4, 4, 3, resp. 1 % då man korrigerat för penningvärdeförändringar. Störst är — man frestas säga naturligtvis — ökningen av bilutgifterna, ca 10 %. Vin- och spritkonsumtionen har sjunkit 15 %, säkert till stor del beroende på höjda priser. Klädinköpen har ökat ett par procent, och skokonsumtionen steg ca 7 %.

Både export och import steg i fjol med ungefär en tiondel. Importen översteg exporten med ca 1 400 miljoner kr, men för i år anses komma att öka med 2 %, dvs. i samma takt som i fjol. 1958 säges i högre grad än 1957 kunna bli ett konsumenternas år. Arbetstidsförkortningen ökar fritiden, vilket dels i sig själv innebär en ökad konsumtion och dels eventuellt kan väntas medföra ökad konsumtion av varor. Genom inkomstöverföringar i form av bl. a. höjda barnbidrag, stigande folkpensioner och höjda kommunala ortsavdrag stimuleras konsumtionen ytterligare.

Budget med många frågetecken 1958

Vad kommer istället för investeringsavgiften?

Nationalbudgeten 1958 kommenteras av pol. mag. Sven Fajersson, aktuarie vid IUI

För en bedömning av rimligheten av dessa framtidsutsikter i årets nationalbudget — tämligen måttfulla vad gäller produktionen men desto mera säljande gentemot konsumenterna — skall här presenteras några av de antaganden och kalkyler som budgetberäkningarna bygger på.

Samma handel

Handeln med utlandet antas bli av ungefär samma omfattning som under fjolåret och underskottet balanseras liksom då av sjöfartsnettot trots svagare fraktläge. Industriproduktionen beräknas stiga med 2 % tämligen jämnt fördelat över de skilda branscherna. Jordbrukets bidrag till vår försörjning väntas stiga lika mycket under förutsättning av normal väderlek i år. Skogsavverkningarna beror i hög grad av de internationella marknadsförhållandena. Trots att trävaruexporten specifikt till Storbritannien antas komma att minska och massatillverkningen väntas bli oförändrad jämfört med 1957 räknar man med samma skogsavverkning som i fjol med tanke på de minskade lagren. Kraftverkens energitillskott beräknas stiga med 5 % tack vare betydande kapacitetsutvidgningar 1957. Energiförsörjningen anses tryggad för vintern men risk finns för kraftransonering i händelse av torrår.

Arbetskraften ökar

Det dämpade konjunkturläget har medfört minskad efterfrågan på arbetskraft. Samtidigt ökar tillgången på folk i de arbetsföra åldrarna. För 1958 räknar man sålunda med en ökning i åldrarna 15—65 år av storleksordningen 40 000 personer. Arbetstidsförkortningen leder till drygt en procents lägre arbetsvolym per capita årligen tre år framåt. Delvis kan denna minskning kompenseras genom mera övertid, skiftarbete och stegrade arbetsprestationer, delvis sker kompensationen genom fortlöpande överföring av arbetskraft från mindre produktiva näringsgrenar till högproduktiva. Slutligen kan den ovannämnda ökade tillgången på arbetskraft i mån av ledig maskinkapacitet anpassas i produktionen och därigenom motverka ett alltför stort produktionsbortfall. Kapacitetsläget i industrin antyds bl. a. av företagens egna uppgifter om arbetskraftsbristen. Gruvindustrin ligger enligt dessa uppgifter i närheten av kapacitetsgränsen. Massaindustrin underskrider i fjol produktionen och anser sig f. n. ha ca 5 % outnyttjade resurser. Verkstadernas samt textil- och beklädnadsindustrin angav omkring 10 % outnyttjad kapacitet.

Mera investeringar

Vad investeringarna angår slutar prognosen vid en total ökning om 3½ %. De statliga investeringarna beräknas stiga 2½ % där huvudposten ligger på fortsatt utkraftsutbyggnad. Ytterligare stora poster utgör den nya storflygplatsen och en ny tågfärja, värderad med en kostnad av bortåt 50 miljoner kr. Väginvesteringarna får en mycket måttlig ökning. Kommunerna planerar att i år öka investeringarna med fem procent. Flertalet kommunala anläggningar fordrar emellertid byggnadstillstånd, och prognosen för tillståndsgivningen visar endast 2 % ökning för 1958. Vidare torde det bli svårt att åstadkomma den nödvändiga upplåningen för finansieringen som icke ryms inom skattenkommunernas ram. Därför anses i budgeten en ökning av blott 1 % mera realistisk.

De privata investeringarna slutligen antas stiga med 5 %. För industrins del bygger detta antagande på i mitten av oktober införskaffade uppgifter om företagens investeringsplaner. Trots att planerna — rätt tolkade — tyder på en stark nyinskaffning av maskiner och trots att stora uppdämda behov finns, kan man fråga sig om inte de (sedan undersökningen gjordes) alltmer ovissa konjunkturerna i högre grad påverkat företagens investeringsplaner nedåt än slopandet av investeringsavgiften verkat i motsatt riktning. En fråga som väsentligt kan påverka företagens planer även på ganska kort sikt är utformningen av den vidgade marknaden i Europa. Denna ägnas i budgeten knappt två sidor. Där talas mera om det nordiska ekonomiska samarbetet. Tvålrsavtalet och arbetstidsförkortningen leder sannolikt till väsentligt mindre ökning av försvarsmedel 1958 än under de senare åren.

"Ju mer man lånar, dess mer man sätter sig i skuld"

Förutsatt att den optimistiska bedömningen av den internationella konjunkturen står sig, och förväntningarna i övrigt i nationalbudgeten infrias, vilka möjligheter finns då i sin tur att förverkliga årets svaga statsbudget?

Redan har kritiska röster höjts mot den stora upplåning som blir nödvändig. Vilka utsikter ges under valåret 1958 att riksdagen skär ner anslagskraven? Kommer pensionsfrågan att bringas till något slags lösning och hur kommer denna att påverka sparandet? Kommer konsumtionsefterfrågan att hålla sig omkring antagna 2 %?

Till slut är vi framme vid den springande punkten i alla funderingar kring statsbudgeten: *vilka nya skatter har finansministern i sinnet för att täcka de expanderande statsutgifterna?*

När detta skrives, ser det ut som om försvarsfrågan skulle bringas till en lösning, som ökar statens beräknade kostnader med bortåt 400 miljoner kr. Redan har höjda skatter på bensin, sprit och tobak diskuterats för täckning av dessa merutgifter.

I fjol framlades som bekant en utredning om indirekt beskattning. En konsumtionsbegränsande allmän omsättningsskatt befanns ej längre frånstötande. En omläggning av företagsbeskattningen har på sistone diskuterats. Vad kommer i stället för investeringsavgiften? Budgetbehandlingen i riksdagen kommer att följas med stort intresse.

Textila plock ur nationalbudgeten

- Beklädnadskonsumtionen ökade 3 % i fjol.
- Totala produktionen inom hela branschen steg cirka 2 % 1957.
- Importen av färdigtextilier var i fjol 9 % större än under 1956, men väntas minska i år.
- Slutresultatet för 1957 synes vara att lagren växt inom den textila industrin och handeln.
- Trots viss lageruppgång och hård konkurrens från utlandet väntas produktionen ej minska i år.
- Investeringarna fortsätter att minskasättes 1954 = 100 blir sättetens för de tre följande åren 78, 73 resp. 63 och anges bli annat lägre 1958.
- Kapacitetsutnyttjandet steg i fjol, men var dock bättre 1957 något mindre än 90 %.
- Konsumentpriserna på kläder och skor steg drygt 2 % under räddet. Mest låg höjningen på konfektionsvaror.
- Sysselsättningen inom branschen sjönk drygt 1 % från 1956 till 1957.

— För att höja levnadsstandarden vill jag föreslå att alla medborgare, fick socialhjälp — fast det måste ju föra med sig en skattehöjning i proportion till de sociala utgifterna . . .